

Aan:
Provinciale Staten

Onderwerp:
Inzet stelpost "Intensivering bibliotheekwerk".

1. Wij stellen u voor:

De stelpost "Intensivering bibliotheekwerk" die is opgenomen op de begroting 2002 eenmalig in te zetten, enerzijds voor de subsidie van de directievoering en administratie van de bibliotheken Urk en Zeewolde en anderzijds voor een bijdrage aan de ontwikkeling van de Wetenschappelijke Steunfunctie, onder te brengen bij de Bibliotheek Almere.

Hierbij merken wij nadrukkelijk op, dat op dit moment een ander Statenvoorstel in voorbereiding is over het bibliotheekwerk. Daarin wordt een nieuwe structuur voorgesteld voor het provinciale bibliotheekwerk met een verhoging van het budget. Daarnaast zal een nader uitgewerkte aanvraag voor structurele subsidie voortvloeien uit het ontwikkelingstraject voor de Wetenschappelijke Steunfunctie van de Bibliotheek Almere dat wordt bekostigd uit deze stelpost.

2. Toelichting:

In de begroting 2002 is een stelpost "Intensivering bibliotheekwerk" opgenomen van € 79.412. Bij vaststelling van de begroting 2002 werd voorzien dat dit jaar en de jaren hierna veel zou gaan veranderen op het terrein van bibliotheekwerk. In 2000 is immers het rapport "Open poort tot kennis" van de Commissie Herstructurering openbare bibliotheken gepubliceerd. Daarin werd beschreven welke stappen noodzakelijk zouden zijn om te komen tot een versterking van het gehele bibliotheekstelsel van Nederland. Ook werd een sterke aanpassing bepleit van de organisatiestructuur van zowel lokale bibliotheken als van provinciale bibliotheekorganisaties en de branchevereniging. Bovendien werd van de verschillende betrokken partijen bij het bibliotheekwerk, zoals de provincie, een andere (en grotere) inzet gevraagd. "Open poort tot kennis" heeft geleid tot de ondertekening van het koepelconvenant "Herstructurering openbare bibliotheken" dat eind december 2001 werd ondertekend door de Staatssecretaris voor Cultuur, het IPO en de VNG. In het koepelconvenant worden verantwoordelijkheden van de verschillende overheden vastgelegd en verbinden de provincies zich tot uitvoering van een aantal taken op bibliotheekgebied (zie ook de bijlagen voor een samenvatting van "Open poort tot kennis" en het Koepelconvenant Herstructurering openbare bibliotheken).

Veranderingsproces van het Flevolandse bibliotheekstelsel

In Flevoland hebben "Open poort tot kennis" en het Koepelconvenant hun uitwerking niet gemist. Vanuit een gevoel van urgentie dat mede wordt veroorzaakt door eigen behoefte aan versterking van het Flevolandse bibliotheekstelsel zijn verschillende partijen het afgelopen jaar bezig geweest na te denken over hoe het bibliotheekstelsel beter kan worden georganiseerd en het bibliotheekwerk zelf tot vernieuwing kan komen. De bibliotheken, als informatiemakelaars bij uitstek, moeten structureel worden toegerust voor hun rol in de informatiemaatschappij. Daarvoor is de actieve betrokkenheid van gemeenten en provincie onontbeerlijk, inclusief een herbeoordeling van de benodigde financiën. Binnen Flevoland spelen zich op dit moment verschillende ontwikkelingen af. De bibliotheken van Urk en Zeewolde volgen bijvoorbeeld een professionaliseringstraject (zie ook het Bestedingsplan herstructurering openbare bibliotheken). Het bestuur van de SSBF

Statenvergadering:
14 november 2002

Agendapunt:
7

Lelystad:
17 september 2002

Registratienummer:
PS02.0148

Inlichtingen:
K.C. IJssel

Afdeling:
SPV

is in samenspraak met de besturen van de lokale bibliotheken op zoek naar een nieuwe organisatiestructuur voor het provinciale bibliotheekwerk. Dat traject zal worden samengevlochten met het provinciale traject om te komen tot een sterk Flevolands bibliotheekstelsel. Bij besluit van Gedeputeerde Staten van 13 augustus is daarvoor de Stuurgroep Flevolandse Bibliotheekvernieuwing ingesteld, die de regie heeft over het project Flevolandse Bibliotheekvernieuwing. De Stuurgroep Flevolandse Bibliotheekvernieuwing, waarin ook het bestuur van de SSBF is vertegenwoordigd, gestart per 1 september, zal nog voor 1 november 2002 een projectplan vaststellen. Op basis daarvan zal hopelijk nog voor 1 januari 2003 een besluit worden genomen over de richting waarin het provinciale bibliotheekwerk zich verder dient te ontwikkelen.

En laatste ontwikkeling die wij hier willen schetsen is dat de Bibliotheek Almere een Wetenschappelijke Steunfunctie (WSF) wil vormgeven, die alle bewoners van Flevoland ondersteunt in zoektochten naar specialistische informatie.

De inzet van de stelpost

Binnenkort wordt u geïnformeerd over de stappen die worden genomen om te komen tot een provinciale bibliotheekorganisatie die is toegesneden op de eisen die in de nabije toekomst daaraan zullen worden gesteld. De structurele inzet van deze stelpost moet het resultaat zijn van besluiten die op korte termijn zullen worden genomen over de toekomst van het Flevolandse bibliotheekstelsel in het algemeen en de organisatie van provinciale bibliotheektaken in het bijzonder. Voor de eenmalige inzet van de stelpost is een tweetal zaken van belang. Ten eerste is er een begrotingstekort ontstaan bij de SSBF, als gevolg van wijzigingen in de landelijke subsidieregeling "Herstructurering openbare bibliotheken". Ten tweede is er de hieronder geschetste ontwikkeling rond de Wetenschappelijke Steunfunctie.

Tekort op de SSBF-begroting voor 2002

De SSBF is er bij het opstellen van de begroting voor 2002 van uitgegaan, op basis van landelijke informatie, dat het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen rechtstreeks geld beschikbaar zou stellen aan gemeenten met minder dan 30.000 inwoners. Traditioneel geven provincies, in overeenstemming met landelijke richtlijnen, aan de provinciale bibliotheekcentrales (PBC's) geld voor directievoering en administratie binnen het bibliotheekwerk in gemeenten met minder dan 30.000 inwoners. Het Ministerie stelde in de zomer van 2001 een bedrag van € 5,5 miljoen beschikbaar. Daarmee wilde OC&W de vorming van basisbibliotheken in kleine gemeenten stimuleren. In eerste instantie wilde men dit doen door de kleine gemeenten zelf een bedrag in handen te geven voor de directievoering en administratie. Daarmee konden de gemeenten dan hun opdrachtgeverschap op dat vlak ontwikkelen en zouden de PBC's zich meer moeten richten op de gemeenten. Later werd geconstateerd dat dit op zo korte termijn (het budget was al beschikbaar voor 2001) niet de gewenste uitwerking zou hebben. In november werd besloten de middelen te verdelen via de provincies met als doel de vorming van basisbibliotheken in gemeenten met minder dan 30.000 inwoners te stimuleren. De provincies moesten daartoe voor 1 juli jl. bestedingsvoorstellen indienen bij het Ministerie. Na overleg met de wethouders voor bibliotheekwerk heeft ons college op 25 juni jl. een bestedingsvoorstel vastgesteld en ingediend. In dit bestedingsvoorstel hebben wij

gekozen voor een drieledige inzet van het beschikbare bedrag. Voor zowel de Bibliotheek Urk als de Bibliotheek Zeewolde is subsidie toegekend voor een professionaliseringstraject. Daarnaast hebben wij prioriteit gegeven aan het ontwikkelen van een nieuwe structuur voor de uitvoering van provinciale taken. De kleine bibliotheken zijn bij de uitvoering van hun taken immers sterk afhankelijk van een goedfunctionerende organisatie op provinciaal niveau. (Het bestedingsvoorstel leggen wij ter inzage.)

De landelijke regelgeving is dus uiteindelijk heel anders uitpakend dan in de zomer van 2001 werd gedacht. De SSBF had echter in haar begroting 2002, met toestemming van de provincie, al gerekend op vrijval van de middelen die jaarlijks werden overgemaakt naar de bibliotheken van Urk en Zeewolde (totaal € 34.033). In overleg met de provincie heeft de SSBF in de begroting 2002 een andere bestemming aan die middelen gegeven, namelijk uitbreiding van de uren voor de voorzitter ad interim van het Provinciaal Directeuren Overleg en voor de beleidsmedewerker.

Toen duidelijk werd dat er geen middelen rechtstreeks vanuit het Rijk beschikbaar kwamen voor Urk en Zeewolde, ontstond op de totale bibliotheekbegroting een tekort. De verschuiving in de besteding van de middelen van OC&W mag niet leiden tot een verlaging van het budget dat Urk en Zeewolde ter beschikking staat. Het terugdraaien van de urenuitbreiding bij de SSBF is niet alleen onwenselijk in het licht van de erkenning van de noodzaak van die urenuitbreiding, maar ook gezien het beroep dat wij vanuit de provincie op de SSBF doen in het kader van de Flevolandse Bibliotheekvernieuwing. Daarom wordt voorgesteld eenmalig een deel van de stelpost in te zetten voor de subsidiering van de kosten voor directievoering en administratie van de bibliotheken van Urk en Zeewolde. De structurele dekking van deze kosten zal moeten worden bezien in het vervolgtraject.

Voor de uitvoering van de provinciale taken zal in de toekomst namelijk aanzienlijk meer geld nodig zijn. De stelpost is met het oog hierop ook in het leven geroepen. Op dit moment is het echter nog te vroeg om te bepalen welke middelen waar moeten worden ingezet. In het najaar van 2002 zal de besluitvorming hierover worden voorbereid. Intussen ligt er vanuit de Bibliotheek Almere een subsidieaanvraag voor de ontwikkeling van de Wetenschappelijke Steunfunctie.

Wat de Wetenschappelijke Steunfunctie inhoudt

Bibliotheken met een Wetenschappelijke Steunfunctie (WSF) vervullen een behoefte aan informatievoorziening waarin gewone bibliotheken niet kunnen voorzien voor mensen die met hun vragen niet terechtkunnen in universiteitsbibliotheken. De bibliotheken met WSF voorzien zo in een leemte in de informatievoorziening in Nederland en slaan een brug tussen individuele gebruikers en gespecialiseerde informatie. Alle WSF-bibliotheken werken met een of meer vakreferenten die de ontsluiting van specialistische informatie tot taak hebben. De vakreferent beschikt daarbij in de traditionele WSF-bibliotheken over toegang tot speciale vakliteratuur, databestanden en andere informatiebronnen. Nederland beschikt over 13 WSF-bibliotheken: met uitzondering van Drenthe en Flevoland zijn er in iedere provincie een of twee bibliotheken met een WSF. Drenthe hoort bij het werkgebied van Groningen. Flevoland valt onder het werkgebied van de Bibliotheek Arnhem (Stichting Arnhemse Openbare en Gelderse

Wetenschappelijke Bibliotheek).

De traditionele WSF-bibliotheken hebben het totale kennisveld verdeeld in kennis-domeinen en iedere bibliotheek beheert een van die domeinen. Vragen op het terrein van die domeinen kunnen overal in Nederland worden beantwoord via het netwerk van WSF-bibliotheken. De WSF-bibliotheken zijn verenigd in de Stichting Samenwerkingsverband Bibliotheken met een Wetenschappelijke Steunfunctie (Stichting WSF). Om toegang te krijgen tot de kennis en databestanden van de WSF-bibliotheken, moet een bibliotheek deelnemen in de Stichting WSF. Deelname betekent toegang tot de informatie- en kennisinfrastructuur van de WSF-bibliotheken, zowel via vakreferenten van de andere WSF-bibliotheken, als in de vorm van databestanden en licenties die open staan voor WSF-bibliotheken.

De relatie tussen de Wetenschappelijke Steunfunctie en het veranderingsproces van het Flevolandse bibliotheekstelsel

Informatievragen van bibliotheekgebruikers kunnen zeer divers zijn en van uiteenlopend niveau. Het begint bij vragen die met een goede bewegwijzering en een goed toegankelijke catalogus kunnen worden ondervangen. Maar het kan ook gaan om complexe vragen naar informatie die niet met een druk op de knop of een wandeling naar een boekenkast zijn op te lossen. Voor de meer complexe informatievragen beschikt de bibliotheek over HBO-opgeleide bibliothecarissen. Eventueel kunnen verschillende bibliotheken ervoor kiezen de beantwoording van complexere vragen te organiseren in bovenlokaal verband. Zeker met gebruik van moderne communicatietechnieken is het goed mogelijk onafhankelijk van plaats en minder afhankelijk van tijd, de beantwoording van complexere vragen te regelen. Er kan dan worden gesproken van een digitale bibliothecaris die fungeert als achtereenvolgende voor meerdere lokale bibliotheken. De digitale bibliothecaris maakt gebruik van alle informatiebronnen waar de bibliotheken over beschikken.

Er is echter ook informatie beschikbaar via databestanden en kanalen waar niet iedere bibliotheek over beschikt. De bibliotheken met een Wetenschappelijke Steunfunctie (WSF) beschikken over meer specialistische informatie. Vragen die in de gewone bibliotheken niet door de bibliothecaris kunnen worden beantwoord, kunnen vaak wel worden beantwoord door de WSF-functionaris. Een WSF te verbinden aan de Bibliotheek Almere moet dus worden gezien als een super-vraagbaak voor alle Flevolandse bibliotheken.

Daarnaast kan de Bibliotheek Almere beter invulling geven aan haar streven een ontmoetingsfunctie te krijgen voor studenten in Almere, als er binnen de bibliotheek hoogwaardige informatievoorziening kan worden gerealiseerd. Vanuit die gedachte heeft de Provincie Flevoland ook subsidie toegekend voor het onderzoek naar de mogelijkheden om een WSF te realiseren in Almere. Beide invullingen van de WSF zijn uitgewerkt in het rapport "Bibliotheek Almere: spin in het informatieweb? Een haalbaarheidsonderzoek naar de wetenschappelijke steunfunctie in Flevoland". Dat rapport is tot stand gebracht in opdracht van de Bibliotheek Almere en gefinancierd door de Gemeente Almere en de Provincie Flevoland. In bijlage 1 treft u een managementsamenvatting van het rapport aan.

Wat er nodig is om in de Bibliotheek Almere een WSF te realiseren

In de Bibliotheek Almere zelf is voor de vervulling van de WSF in ieder geval de aanstelling van een vakreferent nodig en een budget om de licenties voor databestanden en het on-line kunnen raadplegen van databanken. Verder is er een

netwerkverbinding nodig van 8MB om databestanden te kunnen ontvangen en versturen en voor snelle internetcommunicatie. De Bibliotheek Almere wil daarnaast een collectie vormen van vaktijdschriften en andere media.

Wij zijn echter van mening dat het opbouwen van een collectie in deze tijd van steeds verder gaande digitalisering van informatie, gezien de kosten die zijn verbonden aan een dergelijk twee-sporenbeleid (zowel digitale als fysieke informatiebronnen), niet noodzakelijk is voor de invulling van de WSF nieuwe stijl. Over structurele subsidie willen wij op dit moment nog geen uitspraak doen. Wij zijn wel van mening dat de Bibliotheek Almere de kans moet krijgen zich te ontwikkelen tot een WSF-bibliotheek. Die kans is naar aanleiding van het rapport "Spin in het informatieweb: Bibliotheek Almere als WSF-bibliotheek" ontstaan. Het rapport heeft ertoe geleid dat de Bibliotheek Almere als aspirant-WSF-bibliotheek geaccepteerd is door de Stichting WSF-bibliotheken. Daarnaast is de Bibliotheek Almere in gesprek met de instellingen voor hoger onderwijs over de ondersteuning die de Bibliotheek zou kunnen bieden aan studenten. Als uitvloeisel van het onderzoek is dus de kans ontstaan voor de Bibliotheek Almere zich inderdaad tot grote-stadsbibliotheek te ontwikkelen.

Wij hebben berekend dat een budget van € 45.379 eenmalig voldoende zou moeten zijn om de ideeën voor een WSF-nieuwe stijl verder uit te werken en de realisering van de WSF voor te bereiden. Met de toekenning van eenmalige subsidie voor de WSF vanuit deze stelpost wordt nog geen uitspraak gedaan over provinciale subsidie voor de exploitatie van de WSF.

Waarom de subsidieaanvraag voor de WSF bij de provincie is ingediend In Flevoland ontbreekt, zoals gezegd, een WSF, terwijl die voor Flevolandse bibliotheekbezoekers een belangrijke aanvulling is op het voorzieningenniveau. Het instandhouden van de WSF is in principe een provinciale taak. In 1991 heeft het Rijk de taak van het instandhouden van Wetenschappelijke Steunfuncties gedecentraliseerd en is het landelijke budget via een integratie-uitkering naar het Provinciefonds gegaan. Op basis van de historische situatie kreeg Flevoland toen geen geld, maar de integratie-uitkering werd na vier jaar ongeoormerkt via de normale verdelingscriteria van het Provinciefonds beschikbaar gesteld. Dat betekent dat Flevoland sinds 1995, weliswaar ongeoormerkt, net als andere provincies middelen krijgt via het Provinciefonds voor de instandhouding van de WSF. De precieze omvang van het bedrag dat voor dit doel aan het Flevolandse deel van het Provinciefonds is toegevoegd, is niet te berekenen. En uiteraard zijn de middelen op dit moment elders ingezet – dat stond de provincie immers vrij. De middelen zijn dus niet vrij beschikbaar.

Aan de andere kant wordt voor de WSF in Almere gedacht aan een WSF nieuwe stijl, waardoor dure onderdelen als collectievorming niet aan de orde zijn. Het uiteindelijke voorstel voor een structureel budget voor de WSF zal dan ook aanzienlijk lager liggen dan de subsidie waar andere WSF-bibliotheken over beschikken (gemiddeld € 200.000). De informatievoorziening van de WSF aan Flevolandse burgers en bibliothecarissen zal verlopen via digitale communicatie en verzorgd worden door een vakreferent.

3. Advies van de Commissie voor advies:
De commissie FZWE stemt in met het voorstel.

4. Ontwerp-besluit:

Provinciale Staten van Flevoland,

gelezen het voorstel van Gedeputeerde Staten d.d. 3 september 2002
nr. SPV/02.09884/A

BESLUITEN:

De stelpost "Intensivering bibliotheekwerk" in te zetten voor:

- Een eenmalige bijdrage aan de SSBF van maximaal € 34.033 ter dekking van de kosten van directievoering en administratie van de bibliotheken van Urk en Zeewolde.
- Een eenmalige bijdrage aan de Bibliotheek Almere van maximaal € 45.379 voor de ontwikkeling van een Wetenschappelijke Steunfunctie nieuwe stijl.

Aldus besloten in de openbare vergadering van Provinciale Staten van Flevoland d.d. 3 oktober 2002.

,griffier.

,voorzitter.

5. Bijlagen

Managementsamenvatting "Bibliotheek Almere: spin in het informatieweb?"

Samenvatting "Open poort tot kennis"

Samenvatting "Koepelconvenant Herstructurering openbare bibliotheken"

Een korte beschrijving van bibliotheektaken in termen van frontoffice en backoffice.

6. Ter lezing gelegde stukken

"Bibliotheek Almere: spin in het informatieweb? Een haalbaarheidsonderzoek naar de wetenschappelijke steunfunctie in Flevoland" rapport van DS Consults – november 2001

Bestedingsplan voor de subsidie 2001 en 2002 voor vorming van Flevolandse basisbibliotheken.

Concept van de subsidieverlening aan de SSBF voor de kosten van directievoering en administratie voor de Bibliotheken van Urk en Zeewolde.

Concept van de subsidieverlening aan de Bibliotheek Almere voor de ontwikkeling van de Wetenschappelijke Steunfunctie.

Gedeputeerde Staten van Flevoland,

,griffier.

,voorzitter.

Bijlage 1: Managementsamenvatting “Bibliotheek Almere: spin in het informatieweb?”

WSF-nieuwe stijl: Spin in het informatieweb

Op verzoek van de Stichting Openbare Bibliotheek Almere en gefinancierd door de Provincie Flevoland en de Gemeente Almere is een onderzoek uitgevoerd met betrekking tot de haalbaarheid van een wetenschappelijke steunfunctie in Almere. De voornaamste conclusie van dit onderzoek is, dat een WSF-nieuwe stijl in Flevoland – met een zwaar accent op de digitale mogelijkheden – haalbaar en wenselijk is. Dit uitgaande van de gedachte van de Bibliotheek Almere als spin in het informatieweb. Gedacht vanuit de klant als middelpunt, wordt de frontoffice (eerste ring) gevormd door de Flevolandse bibliotheken. De tweede ring wordt gevormd door de centrale vestiging van de Bibliotheek Almere met een wetenschappelijke steunfunctie, terwijl de speciale en wetenschappelijke bibliotheken (en op termijn wellicht bedrijfsbibliotheken) de derde ring vormen.

Flevoland kent als enige provincie geen wetenschappelijke steunfunctie. Een dergelijke top op het provinciale informatienetwerk is een noodzakelijke component van de gelaagde opbouw van het openbare bibliotheekwerk. Omdat de situatie in Flevoland en Almere afwijkend is van die in andere provincies en van de huidige WSF-bibliotheken, zou als uitgangspunt kunnen (en wellicht zelfs moeten) dienen om alleen gerichte activiteiten te ontplooiën als daar behoefte aan is. Op veel terreinen gebeurt al het nodige door bestaande organisaties en instellingen. Daarom moet de Bibliotheek Almere zich concentreren op aanvullende activiteiten en vooral ook op het bijeenbrengen van de verschillende partijen: de WSF als netwerkorganisatie en als vehikel voor samenwerking. De WSF-Almere zou het voortouw kunnen nemen bij het aangaan van samenwerkingsverbanden met bovenlokale instellingen zoals onderwijs en bedrijfsleven.

Missie: bijdragen aan kennisinfrastructuur

De gezamenlijke WSF-bibliotheken zien als missie een eigen rol in de snel veranderende Nederlandse samenleving, waar toegang tot specialistische informatiebronnen steeds belangrijker wordt. Zij werpen zich op als een samenhangend netwerk van regionale/provinciale informatie- en kenniscentra binnen het geheel van openbare bibliotheekvoorzieningen. WSF-bibliotheken vullen traditioneel daarmee een leemte die én niet gedekt wordt door universiteits- en hogeschoolbibliotheken én niet door de plaatselijke openbare bibliotheken. Het is echter in het digitale tijdperk en gelet op de specifieke situatie in Flevoland niet nastrevenswaardig om in Almere een traditionele wetenschappelijke steunfunctie te realiseren. Wel is er behoefte aan een WSF-nieuwe stijl, die een belangrijke bijdrage kan leveren aan de kennisinfrastructuur. De Bibliotheek Almere zou zich als (informatie)netwerkorganisatie sterk moeten maken als onderdeel van een samenhangend, sterk en innovatief stelsel van het Flevolandse Bibliotheeknetwerk. Meer toegespitst: een instelling, die fungeert als bovenbouw van de informatiefunctie van de overige bibliotheken in Flevoland en het voortouw neemt bij innovatie op dit gebied. De doelgroepen zijn de burgers op zoek naar gespecialiseerde informatie en meer specifiek ook alle inwoners, die in de provincie studeren en/of wonen (ook tweede kansonderwijs). Met de dienstverlening aan alle studerende zou in Flevoland geëxperimenteerd kunnen worden. Elders is deze benadering nog niet systematisch uitgebouwd.

Ontmoetingsfunctie voor studerende

In het onderzoek is naar voren gekomen dat er voor de studenten in Almere van de Universiteit van Amsterdam en van de Hogeschool van Amsterdam vanuit de eigen instelling (vooral virtueel) een adequate informatievoorziening beschikbaar is. Hetzelfde geldt voor de studenten van de Christelijke Agrarische Hogeschool in Dronten. Toch zal de WSF-Almere complementair kunnen zijn aan de mediatheek van de HvA en de universiteitsbibliotheek van de UvA. Dit niet zozeer qua collectie en bestanden, maar voor wat betreft de sociale en zogenoemde ontmoetingsfunctie. Geconstateerd is, dat deze ontmoetingsfunctie zo goed als ontbreekt in Almere. Daar ligt een witte vlek. Het ligt ook niet in de lijn er verwachten dat die ontmoetingsfunctie er substantieel zal komen. Een goed geoutilleerde WSF-bibliotheek heeft een toegevoegde waarde als aanvulling op het virtuele aanbod van de eigen instellingen. Als de Bibliotheek Almere in 2005 naast een state-of-the-art gebouw ook een dito dienstverlening kent, zal die grote aantrekkingskracht hebben, juist ook voor de studenten. Dit zal de aantrekkelijkheid van Almere en Flevoland voor academisch en hoger onderwijs zonder twijfel versterken. Almere en Flevoland zouden zich op dat terrein kunnen onderscheiden. Het gaat overigens niet alleen om de ontmoetingsfunctie van studerende onderling, maar ook met afgestudeerden werkzaam of woonachtig in Almere.

Samenwerking

Door het aangaan van samenwerkingscontracten met de UB van de UvA en de mediatheek van de HvA kan structureel worden teruggevallen op de collecties en dienstverlening van die instellingen. Daardoor hoeft de Bibliotheek Almere minder te investeren in databestanden, terwijl wel alle gewenste informatie aan de klanten kan worden gegeven.

Uitbouw van de in de Bibliotheek Almere reeds aanwezige vakcollectie op pedagogisch gebied (voor ouders en opvoeders) zal van grote waarde zijn voor de PABO van de HvA. Er zijn op dit gebied ook belangrijke mogelijkheden tot synergie met de UvA, het voortgezet onderwijs en ROC Flevoland. Het 'interactief' Steunpunt Opvoeding in de bibliotheek kan zowel door leerkrachten in opleiding als door leerkrachten van alle vormen van onderwijs worden benut.

Aanstellen kwartiermaker

Voorgesteld wordt om als eerste stap van de realisering een kwartiermaker aan te stellen, die wordt belast met de verdere uitwerking en realisering. Door het aanstellen van een vakreferent kan de Bibliotheek Almere een begin maken met het opbouwen van de noodzakelijke kennis op HBO-niveau en hoger, om als WSF optimaal in te spelen op de behoeften van die doelgroepen.

Kaders voor het toekomstige bibliotheekstelsel

De stuurgroep onderschrijft de idee dat het huidige bibliotheekstelsel niet geschikt is om de uitdagingen waar de openbare bibliotheken voor staan aan te gaan.

Uitgangspunten voor het toekomstige stelsel:

De stuurgroep heeft een aantal uitgangspunten geformuleerd waaraan de nieuwe opzet zou moeten voldoen. Deze betreffen onder meer: een onbelemmerde toegang voor iedere burger, culturele diversiteit, pluriforme en onafhankelijke informatievoorziening, eisen ten aanzien van het gebruik van informatie- en communicatietechnologie en goede relaties met culturele-, educatieve- en sociaal-maatschappelijke instellingen. Verder moeten de behoeften van (potentiële) gebruikers als uitgangspunt worden genomen.

Het toekomstige openbare bibliotheekstelsel

Als het aan de stuurgroep ligt, zal er de komende drie, vier jaar veel veranderen in de bibliotheekbranche. De stuurgroep staat een publiek stelsel voor ogen, waarin (primair) door gemeenten gefinancierde basisbibliotheken, gesteund door een stevige branchevereniging, gebruikersgericht de kernfuncties uitvoeren. De taken van de Provinciale Bibliotheek Centrales (PBC's) zullen worden overgenomen door enerzijds de basisbibliotheken en anderzijds door nieuw te vormen regionale facilitaire bibliotheekbedrijven.

Afnemers

Het toekomstig stelsel is er voor de burger. De stuurgroep is van mening dat de bibliotheken beter moeten reageren op de wensen van lokale (potentiële) gebruikers en meer vanuit de gebruiker moet leren denken. De stuurgroep denkt dit onder andere te bereiken door de rechtstreekse opdrachtrelatie tussen de gemeente en de basisbibliotheek te versterken, waarbij de wensen van de gebruikers een belangrijk element zijn in de contractrelatie.

Bibliotheekbranche

Basisbibliotheken: de kern van het stelsel

De kern van het toekomstige openbare bibliotheekstelsel wordt gevormd door de basisbibliotheken. Een basisbibliotheek is een zelfstandige organisatie met één of meer vestigingen die in één of meer gemeenten een bibliotheekvoorziening aanbiedt. De basisbibliotheek is tenminste verantwoordelijk voor de uitvoering van een aantal kernfuncties.

Samenwerkingsverbanden

Van de basisbibliotheek wordt niet verwacht dat zij alle taken zelf uitvoert. Waar zij dat nuttig en wenselijk vindt, kan ze de uitvoering van (een deel van) de back-officetaken regelen door middel van:

- samenwerking met andere basisbibliotheken of
- uitbesteding aan derden, bijvoorbeeld een regionaal facilitair bibliotheekbedrijf.

De stuurgroep verwacht dat basisbibliotheken deze mogelijkheden optimaal benutten.

Fusie kleinere Bibliotheken

De stuurgroep denkt dat de kleinste bibliotheken niet in staat zijn om zelfstandig adequaat invulling te geven aan de geformuleerde prestatie-eisen. Deze betreffen onder meer: een minimale openstelling, het aanbod van de kernfuncties, een minimale professionele bezetting en een eigen bibliotheekbeleid. De stuurgroep hecht grote waarde aan een professionele opdrachtgeversrelatie tussen de basisbibliotheken en de gemeenten, zonder onderscheid te maken tussen (grote) stedelijke en (kleine) plattelandsgemeenten. Uitgaande van het principe 'zo groot als nodig en zo klein als mogelijk' komt, onder meer op basis van financieel onderzoek, voor de basisbibliotheek een minimaal verzorgingsgebied van 30 à 35.000 inwoners naar voren. De stuurgroep adviseert dringend aan bibliotheken met een kleiner verzorgingsgebied om te fuseren. Benadrukt moet echter worden dat deze minimum-omvang niet gelijk staat aan de optimale omvang van een basisbibliotheek.

Branchevereniging

Alle basisbibliotheken worden geacht lid te zijn van de branchevereniging.

Deze draagt onder meer zorg voor belangenbehartiging, de totstandkoming van collectieve producten en diensten van het openbaar bibliotheekwerk, beroepsontwikkeling en professionalisering.

Toeleveranciers

Regionale facilitaire bibliotheekbedrijven

De regionale facilitaire bibliotheekbedrijven bieden ondersteunende diensten aan, bijvoorbeeld op het gebied van automatisering, financiële administratie, inkoop, expeditie/transport en beheer van de bibliobus. De regionale facilitaire bibliotheekbedrijven zijn privaatrechtelijke instellingen zonder winstoogmerk, die gefinancierd worden door de afnemers van hun diensten en producten. Gedurende een overgangsperiode zijn er afnamegaranties vanuit de basisbibliotheken.

In het toekomstige bibliotheekstelsel verandert de positie van de overige toeleveranciers (NBD en Biblion) niet.

Overheden

Gemeenten, provincie en Rijk

In het toekomstige openbare bibliotheekstelsel is voor de overheden een belangrijke complementaire rol weggelegd.

De gemeente is opdrachtgever: zij formuleert haar wensen inzake de invulling van de kernfuncties en de gewenste aanvullende functies van de basisbibliotheek en sluit daartoe een contract af met de basisbibliotheek

De provincie is regisseur van het bibliotheekstelsel: zij stimuleert en coördineert samenwerkingsverbanden, innovatie, vernieuwing en een cultuuromslag binnen de provincie en kan met de basisbibliotheken binnen de eigen provincie contracten afsluiten over vervulling van aanvullende functies

De rijksoverheid is eindverantwoordelijke: zij blijft, net als in het huidige stelsel, verantwoordelijk voor de bewaking van de doelmatigheid, samenhang, kwaliteit en pluriformiteit van het openbare bibliotheekwerk.

Implementatie van het toekomstig stelsel

Bij de omslag die in het bibliotheekstelsel moet worden gemaakt, spelen in de visie van de stuurgroep de bibliotheken en de provincies een sleutelrol.

De branche en de overheden aan zet

Het invoeren van het toekomstige openbare bibliotheekstelsel zal complex en ingrijpend zijn en zeker drie à vier jaar duren. Een dergelijk complex veranderingstraject heeft echter alleen kans van slagen als het van het begin af aan door alle partijen actief wordt ondersteund.

Bijlage 3: Koepelconvenant Herstructurering openbare bibliotheken (Samenvatting)

Uitgangspunten

Gemeenten, provincies en Rijk (hierna te noemen: overheden) zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor het stelsel van openbare bibliotheken in Nederland, de overheden hebben ten aanzien van het stelsel van bibliotheekvoorzieningen onderscheiden verantwoordelijkheden en bevoegdheden, en beschikken over eigen financieringsbronnen voor de taken en voorzieningen onder hun specifieke verantwoordelijkheid, overheden kennen aan de Vereniging van openbare bibliotheken NBLC een eigen en specifieke verantwoordelijkheid toe als vertegenwoordigster van het stelsel van bibliotheken en houden in hun handelen daarmee rekening, overheden gaan er in hun taakuitoefening van uit dat beslissingen ten aanzien van voorzieningen onder hun specifieke verantwoordelijkheid gevolgen kunnen hebben voor het stelsel als geheel, gelet op deze samenhang voeren VNG, IPO en OCenW (hierna te noemen: partijen) regelmatig overleg over de afstemming van beleid in het Bestuurlijk Overleg over het openbare bibliotheekwerk. In het Algemeen Kader OCenW-IPO-VNG van 25 januari 1999 zijn algemene afspraken neergelegd voor het te voeren overleg over het cultuurbeleid.

Gezamenlijke vaststelling

De partijen stellen op grond van bovenstaande gegevens vast dat een organisatie-omslag gericht op het stelsel als netwerkorganisatie, kwaliteit als principe, het centraal stellen van de gebruiker, het versterken van de bestuurlijke betrokkenheid van de overheden en het vergroten van het (gezamenlijke) innovatieve en probleemoplossende vermogen noodzakelijk is om de centrale plaats van de openbare bibliotheek in publieke informatievoorziening ook in de toekomst te waarborgen.

OVEREENKOMST:

VNG, IPO en de staatssecretaris van OC en W komen met elkaar in hoofdlijnen het volgende overeen:

1. Algemeen

De overheden zijn gezamenlijk verantwoordelijk voor het goed functioneren van de openbare bibliotheken in Nederland. De partijen erkennen de urgentie van de door de Stuurgroep herstructurering openbaar bibliotheekwerk bepleite verandering van de bestuurlijke en organisatorische structuur van het stelsel van bibliotheken. Zij achten het noodzakelijk dat het belang van de gebruikers daarbij voorop gesteld wordt en dat de nieuwe digitale informatie- en communicatietechnologie wordt geïntegreerd in de dienstverlening van basisbibliotheken.

De partijen nemen op hoofdlijnen de voorstellen over van de Stuurgroep Herstructurering Openbaar Bibliotheekwerk.

2. Uitwerking

2.1 Veranderingsproces

Partijen besluiten voor de uitvoering van de herstructurering van het openbare bibliotheekwerk een periode van vier jaar uit te trekken, aanvangend direct na ondertekening van het convenant door partijen.

Provinciale beleidsplannen, opgesteld door de provincie in overleg met de gemeenten in de betreffende provincie, geven richting aan de herstructurering. Deze beleidsplannen geven in ieder geval aan op welke wijze wordt aangesloten bij de ontwikkelingen die in de provincies al in gang zijn gezet en hoe de provinciale plannen aansluiten bij de overeengekomen uitgangspunten voor het stelsel van bibliotheken als geheel.

2.2 Bestuurlijke aspecten

Stuurgroep Bibliotheken (SB):

1. Partijen komen overeen het huidige overleg over het openbare bibliotheekwerk tussen partijen te intensiveren en te verbreden. Als instrument voor de onderlinge afstemming van beleid en de vergroting van de samenhang en de vermindering van de vrijblijvendheid in het stelsel van bibliotheken wordt een Stuurgroep Bibliotheken ingesteld, die een tweeledige taak heeft. De Stuurgroep Bibliotheken heeft in de eerste plaats tot taak het veranderingsproces te begeleiden en richting te geven binnen de in deze overeenkomst overeengekomen kaders. Als tweede heeft de Stuurgroep Bibliotheken tot taak besluiten voor het Bestuurlijk Overleg voor te bereiden die het functioneren van het gehele stelsel betreffen, 2. De SB bestaat uit een onafhankelijke voorzitter, te benoemen door de Minister, en vier leden, te benoemen door de

Minister op voordracht van de besturen van VNG, IPO, OCenW en NBLC.

2. In het kader van de SB worden in een nader vast te stellen prioriteitsvolgorde voorstellen ontwikkeld en besluiten voorbereid over:

De uitwerking van het concept basisbibliotheek en de daarmee verbonden financiële, organisatorische en inhoudelijke gevolgen voor het gemeentelijke beleid, rekening houdend met lokale verschillen. Op de wat langere termijn behoort hiertoe ook een verkenning van de fysieke en functionele vorm die een bibliotheek kan krijgen als gevolg van maatschappelijke en technische ontwikkelingen.

De uitwerking van de provinciale regiefunctie en de daarmee verbonden financiële, organisatorische en inhoudelijke gevolgen voor het provinciale beleid, rekening houdend met regionale of provinciale verschillen.

Een landelijk ICT-plan voor openbare bibliotheken. Daartoe wordt in ieder geval ook gerekend het opstellen van landelijke protocollen die het ongehinderd uitwisselen van informatie mogelijk maken.

Een meerjaren-investeringsplan (zie ook onder: 3. Financiële aspecten).

Personele vraagstukken, waartoe in ieder geval behoren: beroepsprofiel, functie-innovatie, opleidingen (beroepsopleiding en bijscholing), de positie van vrijwilligers.

Horizontale integratie, te omschrijven als de intensieve samenwerking van basisbibliotheken met culturele, onderwijs-, kennis-, educatieve en sociaal-maatschappelijke instellingen.

Een integraal systeem van kwaliteitszorg en (onafhankelijke) toetsing.

De nadere uitwerking van de wetenschappelijke steunfunctie als onderdeel van het stelsel van bibliotheken

Een landelijk gebruikersstatuut.

a. Een systeem van branche-informatie en prestatiemeting (benchmarking).

b. Procesmanagement:

Het procesmanagement bestaat uit een kleine organisatie met aan het hoofd een procesmanager. De procesmanager is verantwoordelijk voor het functioneren van het procesmanagement en legt periodiek verantwoording af aan de SB. De procesmanager handelt in nauw overleg met de provincies, gemeenten en de bibliotheekbranche

c. Gemeenten:

De VNG zal zich ervoor inspannen dat gemeenten zich verbinden tot:

- Het behouden en versterken van het bestuurlijke draagvlak in de gemeente voor de eigen (basis)bibliotheek en voor het stelsel van openbare bibliotheken;

Het vormgeven en uitwerken van de rol van de gemeente als opdrachtgever van de basisbibliotheek,

Het op gemeentelijk niveau bevorderen en waar nodig versterken van de relatie tussen bibliotheekbeleid en andere beleidsdoelen op cultureel, educatief en maatschappelijk terrein,

Het tot stand brengen van de basisbibliotheek binnen de hoofdlijnen van beleid voor de herstructurering,

Het zorgdragen dat de lokale bibliotheekvoorziening, als basisbibliotheek of via de basisbibliotheek, deel uitmaakt van het landelijke stelsel en daaraan deelneemt, o.m. door het aangaan en uitvoeren van samenwerkingsafspraken.

d. Provincies:

Provincies verbinden zich tot:

- Het behouden en versterken van het bestuurlijke draagvlak in de provincie voor de eigen bibliotheekvoorzieningen en voor het stelsel van openbare bibliotheken;

Het opstellen van provinciale beleidsplannen, gebaseerd op overleg met de gemeenten binnen de betreffende provincie en andere relevante partijen, voor het provinciale bibliotheekbeleid en zorgdragen dat deze plannen worden uitgevoerd;

Het implementeren van het toekomstige openbare bibliotheekstelsel binnen de eigen provincie binnen de hoofdlijnen van beleid voor de herstructurering;

Het binnen het kader van de provinciale beleidsplannen opstellen van plannen van aanpak voor de (uitvoering van de) herstructurering in de provincie;

Het actief stimuleren van de vorming van basisbibliotheken, samenwerkingsverbanden tussen basisbibliotheken en provinciale of interprovinciale ondersteuningsorganisaties;

Het zorgdragen dat de provinciale bibliotheekvoorziening onderdeel is van het landelijke stelsel en daar aan deelneemt, o.m. door het aangaan en uitvoeren van samenwerkingsafspraken.

e. OC en W:

OC en W verbindt zich tot:

Het ondersteunen en faciliteren van de invoering van het toekomstige openbare bibliotheekstelsel binnen de hoofdlijnen van beleid voor de herstructurering;

Het zorgdragen dat het landelijke stelsel van openbare bibliotheken voldoet aan overeengekomen eisen van doelmatigheid, samenhang, kwaliteit en pluriformiteit en het scheppen van de voorwaarden daarvoor,

Het daartoe vormgeven van de relatie met de branchevereniging op een transparante wijze, die aansluit bij de hoofdlijnen in het rapport Open poort tot kennis.

3. Financiële aspecten

1. VNG, IPO en OC en W bevorderen dat overheden de inspanningsverplichting op zich nemen om gedurende de uitvoeringsperiode de nu beschikbare budgetten voor het openbare bibliotheekwerk (peildatum 1 januari 2000) tenminste op gelijk niveau te houden,

2. Voor de personele kosten die gemoeid zijn met het vormgeven van het opdrachtgeverschap van gemeenten waar het betreft de directievoering en financiële administratie van de basisbibliotheek stelt de Staatssecretaris van OC en W gedurende de looptijd van het veranderingsproces per jaar een bedrag van ongeveer €. 5 mln. beschikbaar voor gemeenten met minder dan 30.000 inwoners.

Bijlage 4: Een schets van de verschillende onderdelen van het bibliotheekwerk

Het werk in bibliotheken kan worden onderverdeeld in vijf categorieën:

- De fysieke frontoffice, waarin direct contact is met klanten, waar de uitleen plaatsvindt, informatievragen worden gesteld en het zoeken naar informatie wordt gefaciliteerd door het aanbieden van (fysieke) hulpmiddelen.
- De lokale backoffice, waar bibliothecaire taken (als beleidsontwikkeling, het opstellen van jaarstukken, inkomstenwerving, collectioneren, ledenadministratie, het ontsluiten van informatie, maar ook het sorteren en opruimen van uitgeleende materialen) plaatsvinden.
- De bovenlokale backoffice, waarin bibliothecaire diensten worden geleverd die niet of moeilijk kunnen worden geleverd op lokaal niveau (Wisselbibliotheekdienst, Schoolmediatheekdienst, interbibliothecair leenverkeer), maar waar ook nieuwe producten en diensten kunnen worden ontwikkeld voor de lokale bibliotheken.
- De digitale frontoffice waar mensen via internet direct informatie kunnen vinden via de bibliotheek zonder dat daarvoor fysieke nabijheid nodig is of men rekening moet houden met openingstijden. De digitale frontoffice wordt ontwikkeld en aangeboden vanuit de backoffice van de bibliotheken, omdat er geen rechtstreeks contact met de klant nodig is, hooguit via ICT-toepassingen.
- De facilitaire taken (zoals personeelsbeleid, financiële en salarisadministratie, maar ook kantoorautomatisering).

Voor een optimale organisatie van het bibliotheekwerk moeten afwegingen worden gemaakt welke taken lokaal en welke provinciaal worden georganiseerd. Uit efficiencyoverwegingen kan er bijvoorbeeld voor worden gekozen facilitaire zaken provinciaal te regelen, maar dat is niet noodzakelijk vanuit de aard van de taken. Bij automatisering ligt dat al weer anders. Een bibliotheekorganisatie moet wel heel groot zijn, wil het mogelijk zijn een eigen automatiseringssysteem te hanteren. In Flevoland is bibliotheekautomatisering op het provinciale niveau georganiseerd. Nieuwe producten, zoals de ontwikkeling van websites voor verschillende doelen, kunnen worden ontwikkeld door een bibliotheek alleen, maar vaak zal het nuttiger zijn provinciaal of zelfs landelijk producten te ontwikkelen die voor alle bibliotheken en hun gebruikers beschikbaar zijn.

De verdeling van taken over frontoffice en backoffice en vooral over lokale backoffice en bovenlokale (provinciale of landelijke) is de komende tijd een belangrijk onderwerp van gesprek in bibliotheekland.